

L'anàlisi arqueozoològica de les restes de fauna recuperades al jaciment de la caserna de Sant Pau té com a objectiu general incidir en les estratègies de gestió dels recursos animals practicades per part de les comunitats que ocuparen aquest assentament durant l'interval temporal representat¹. En un nivell més concret, s'ha avaluat el paper que jugaren, en el marc general de l'estratègia econòmica practicada, els recursos salvatges i els domèstics, tenint en compte les modalitats d'adquisició, processament i consum dels animals implementades. Per això, l'anàlisi s'ha centrat en la classificació taxonòmica i anatòmica de les restes, en l'establiment de l'estructura de les poblacions animals representades a partir de la determinació del sexe i edat dels animals representats, i en l'anàlisi qualitativa, arqueotafonòmica i biomètrica de les restes de fauna. Les unitats de quantificació utilitzades han estat el nombre de restes per espècie (NR), el nombre mínim d'exemplars (NMI) representats de cada espècie segons edat i les freqüències de representació dels diferents elements esquelètics. A nivell temporal, s'han tingut en compte les diferents unitats d'observació establertes durant el procés d'excavació, tot avaluant la dinàmica específica i esquelètica per a cada una de les talles. A nivell espacial s'ha conferit una especial atenció a les característiques del context de recuperació, i s'ha diferenciat entre estructures funeràries, altres estructures excavades (sitges) i talles establertes durant el procés d'excavació. La majoria de restes analitzades no estan associades de manera directa a cap estructura (NR=2122) (taula 1), destacant del conjunt un nombre significativament elevat a l'enterrament n. 17. Pel que respecta a les talles (taula 2), s'observa una disminució relativa del nombre de restes recuperades a partir de la talla XXVI, amb una màxima concentració a les talles XIX, XX, XXI i XXV. L'elevat nombre relatiu de restes recuperades a la talla XXV és el resultat de la presència de dos exemplars sencers de cabra associats a l'enterrament n. 17 (taula 1). Entre les 2.404 restes de fauna classificades, hi dominen de manera significativa les corresponents a animals

domèstics (97,15%). Les espècies quantitativament més representades són les ovelles i cabres (45,89%), amb un domini lleugerament superior de les restes de cabra per sobre de les d'ovella. Segueixen per ordre d'importància numèrica els bovins (36,03%), els súids (17,08%) i el gos (0,98%). A causa de l'elevat nombre de restes de fauna amb la superfície totalment concrecionada i de l'elevat grau relatiu de fragmentació ha estat impossible, tot sovint, diferenciar entre la forma salvatge i la domèstica en el cas de la cabra, el porc i els bovins, que s'han classificat en les categories més generals de *Capra* sp. (NR=12), *Bos* sp. (NR=64) i *Sus* sp. (NR=91). Les espècies salvatges estan representades pel porc senglar (NR=18), *Capra pyrenaica* (NR=4), cabirol (NR=1), cérvol (NR=4), guilla (NR=5), teixó (NR=1) i conill (NR=2). Un total de 840 restes s'han classificat entre les categories de mamífers de talla gran (NR=318), mamífers de talla mitjana (NR=479) i mamífers de talla petita (NR=30). A més de les restes de macrofauna, s'han classificat també restes a la categoria de microfauna (NR=2), malacofauna (NR=1), ictiofauna (NR=38) i *Homo sapiens* (NR=13). Finalment, ha estat impossible classificar anatòmicament i específicament un total de 10 restes.

1. Les restes d'ovella i cabra

S'han recuperat un total de 728 restes de fauna corresponents a ovelles i cabres entre les quals ha estat possible classificar-ne un total de 37 com d'*Ovis aries* i un total de 281 com de *Capra*. La resta, un total de 410, s'han classificat a la categoria genèrica d'ovicaprins.

Les restes d'ovicaprins es distribueixen de manera desigual entre les talles establertes durant el procés d'excavació, registrant-se un nombre relativament més elevat a les talles XV, XXI, XXII, XXIV i XXV (taula 3). En general hi estan representades totes les parts esquelètiques, si bé presenten unes freqüències més elevades els elements de la part proximal de les extremitats, costelles i restes dentàries (taula 5). Tenint en compte el nombre d'exemplars representats (taula 4) s'observa que dominen de

* Departament de Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona. lidialidia@hotmail.com, elisabeth.llado@campus.uab.cat, maria.sana@uab.cat, carlos.tornero@uab.cat

1. Agraïm al Dr. Jordi Nadal la informació relativa als resultats obtinguts en estudis arqueozoològics anteriors de conjunts faunístics recuperats en aquest jaciment.

Context arqueològic	NR
Sense estructura	2.122
Ent. 9	3
Ent. 12	1
Ent. 13	1
Ent. 14	2
Ent. 15	212
Ent. 17	2
Ent. 18	12
Ent. 19	1
Ent. 20	1
Ent. 24	1
Ent. ND	17
Total enterraments	253
Interior olla (talla XVII)	1
Llar (talla XVII)	1
Sitja 1	16
Sitja 2	3
Sitja 9	6
Taca de cendres (talla XXI)	2

Taula 1

Nombre de restes de fauna segons el context de recuperació (estructures i talles).

manera significativa els individus que encara no han acabat el creixement, amb un elevat percentatge de nounats, dels quals, un total de 4, representats a partir de tots els elements esquelètics, es concentren a la talla XV. Considerant que el nombre mínim d'individus representats està condicionat per la unitat de recompte utilitzada, tot quedant sobrerrepresentats determinats exemplars com més petita és la unitat, aquest s'ha calculat també de manera global per a totes les talles, i s'ha fet evident la presència de, com a mínim, 5 exemplars nounats, 2 exemplars infantils, 4 exemplars juvenils, 2 exemplars subadults i 3 exemplars adults. De 2 dels exemplars adults se n'han recuperat alguns elements del tronc en connexió anatòmica (8 vèrtebres lumbars i 7 de toràciques), tots provinents de la talla XVI, fet que evidencia una feble alteració espacial postdeposicional de les restes de fauna. No obstant això, cal remarcar que formalment la majoria de restes presenten un elevat grau de modificació a causa de l'actuació de diferents agents de caràcter

natural (85,3%), tals com l'aigua i les arrels dels vegetals. Una quantitat important de restes presenta també concrecions superficials (NR=143). Pel que fa a les traces de caràcter antròpic, un total de 22 restes presenta traces superficials resultat dels treballs de processat i preparació de l'aliment per al consum, set de les quals corresponen a termoalteracions (húmers, calcani, escàpula, metatarsià, tibia), tres a traces de descarnament sobre les diàfisis de fèmur i tibia, una a traces de desarticulació sobre un metatarsià i la resta a traces deixades durant el polit intencionat de les diàfisis de metàpodes i tibia.

1.1. LES RESTES DE CABRA

Entre les restes de cabra s'ha identificat la presència tant d'exemplars domèstics com salvatges, si bé hi dominen de manera significativa els primers. A la categoria *Capra* sp. s'han classificat aquelles restes que per la seva condició (concrecions, elevat grau de fragmentació) no han permès de diferenciar clarament entre la forma salvatge i la domèstica. No s'observen diferències significatives pel que fa a la distribució de les restes entre les diferents talles establertes durant l'excavació (taula 3) en què destaca únicament una major concentració relativa a la talla XVI, on s'han recuperat diversos elements esquelètics en connexió anatòmica (crani-mandíbula, part superior-extremitat anterior, parts superiors-extremitats anterior+posterior) corresponents a dos exemplars d'edat adulta. Cal destacar també que un nombre elevat de restes, un total de 209, s'han recuperat associades a l'enterrament 17, formant part dels elements dipositats com aixovar (fig. 2). A la talla XXII s'ha recuperat també una mandíbula d'un exemplar infantil associada a l'enterrament n. 19.

En base a les freqüències de representació esquelètica, el nombre mínim d'exemplars domèstics representats és de 5, 1 d'infantil, 2 de juvenils i 2 d'edat adulta. La cabra salvatge està representada únicament per un animal d'edat adulta a partir d'un fragment de tibia i restes dentàries. La part esquelètica més representada (taula 5) són les restes del cap (maxil·lars i mandíbules), en què destaca la presència d'un total de 6 banyes, 2 de seccionades transversalment a la base de forma intencionada. Segueixen, per ordre d'importància quantitativa, els elements de la part distal de les extremitats (NR=12), tant de l'anterior (NR=12) com de la posterior (NR=7). Cal tenir en compte que l'absència total d'elements del tronc (vèrtebres, costelles, escàpula, pelvis) és una conseqüència de la seva classificació en les categories més generals

d'ovicaprins i de mamífers de talla mitjana. La distribució dels diferents elements segons talles i quadres no evidencia pautes de deposició diferencials, si bé cal destacar la presència exclusiva o pràcticament exclusiva d'elements del cap a les talles XIV, XV, XVII, XVIII, XIX i XX, i una major concentració relativa de restes a la zona ocupada pels quadres N5 i N6 (talla XVI), espai on s'han recuperat elements esquelètics en connexió anatòmica.

L'anàlisi qualitativa de les restes s'ha vist dificultada per la presència important de concrecions a la superfície de les restes (NR=23) i de modificacions produïdes per l'acció de l'aigua i de l'àcid hùmic contingut a les arrels dels vegetals. Només s'han identificat traces de processat sobre un total de dues restes d'aquesta espècie: una primera falange amb traces de desarticulació a l'epífisi proximal i una epífisi distal d'húmer també amb traces de desarticulació. Aquesta última resta presenta també una termoalteració intensa a la diàfisi medial. A partir de la representació esquelètica i de la distribució espacial dels diferents elements i exemplars d'aquesta espècie s'evidencia com la majoria de restes s'haurien dipositat després del processat primari dels animals, tot destacant com a fet significatiu la deposició intencionada d'algunes extremitats encara articulades i d'abundants elements del cap (crani, banyes, mandíbules).

1.2. LES RESTES D'OVELLA

S'han recuperat 37 restes d'*Ovis aries*, corresponents com a mínim a un individu juvenil de menys de 6 mesos, i a quatre individus adults d'entre 4 i 5 anys. Aquestes restes es distribueixen de manera homogènia per totes les talles (taula 3), però no se n'observa cap concentració significativa, com tampoc no es registra cap concentració segons quadres a nivell espacial. Pel que fa a la representació anatòmica (taula 5), s'ha documentat un predomini dels elements del cap, que arriben a constituir el 54% del total de restes recuperades. Aquest predomini està motivat per l'alta presència de fragments de maxil·lar i de mandíbula. Pel que fa a la representació de les altres parts anatòmiques, s'ha de destacar el fet que de la part proximal de l'extremitat posterior només se n'han documentat tíbies i, en canvi, de la part proximal de l'extremitat anterior se n'han documentat tant hùmers com radis, tot fent-se evident l'absència de fèmurs.

Pel que fa a l'estudi qualitatiu de les restes, només s'ha documentat una resta amb unes traces que ens mostrien el processament d'aquest animal. Aquesta resta és

Talles arqueològiques	NR	%
XIV-XV-XVI	3	0,12
XV	182	7,57
XVI	159	6,61
XVII	105	4,37
XVIII	156	6,49
XIX	236	9,82
XX	207	8,61
XXI	219	9,11
XXII	259	10,8
XXII-XXIII	2	0,08
XXIII	203	8,44
XXIII-XXIV	3	0,12
XXIV	192	7,99
XXV	377	15,7
XXVI	62	2,58
XXVII	17	0,71
XXVIII	3	0,12
XXVII-XXXI	16	0,67
XXVII-XXXII	3	0,12
Total	2.404	100

Taula 2

Nombre de restes de fauna recuperades en cadascuna de les talles establertes durant el procés d'excavació.

un fragment proximal de metacarp on s'han evidenciat traces de desarticulació. No s'ha documentat cap resta termoalterada.

S'ha de destacar el fet que totes les restes menys una, presenten alteracions naturals, que han estat causades per l'acció de l'aigua, per l'acció dels rosegadors, per l'acció de l'àcid hùmic de les arrels i per l'acció del sediment. Totes aquestes alteracions demostren que les restes van estar un període de temps a la superfície a l'accés dels rosegadors i en contacte amb l'aigua. Una vegada sepultades, el seu procés d'alteració va continuar i totes aquestes alteracions es distribueixen de forma homogènia per totes les talles i quadres.

2. Les restes de bovins

S'han classificat un total de 393 restes de bovins, de les quals, 329 han estat determinades com de *Bos taurus* i la resta s'han classificat en la categoria de *Bos sp.* (64 restes). L'elevat grau de modificació a causa de l'actuació de

determinats agents naturals, com també la presència d'un elevat grau de fragmentació de les restes, han limitat la identificació de la presència potencial de restes d'ur (*Bos primigenius*). Les restes de bovins són presents en totes les talles arqueològiques excavades (taula 3). De la talla XVIII a XXV s'observa un augment relatiu del nombre de restes determinades, que conformen el 78,68% del total de restes. L'NMI pel taxó *Bos taurus* és de 10: un individu infantil, quatre de juvenils, un de subadult i quatre d'adults. En la categoria *Bos sp.*, l'NMI és de 5 (un individu infantil, un de juvenil, un de subadult i dos d'adults).

L'anàlisi de les freqüències de representació esquelètica (taula 5) evidencia un elevat nombre de restes del cap (C), tant pel que fa a les restes del grup *Bos sp.* (61,1%) com per a les corresponents al taxó *Bos taurus* (34,71%), en els quals predominen les restes dentàries, les fraccions de corpus, angle i diastema mandibulars, com també fragments corresponents als maxil·lars. Gairebé en la totalitat de les restes determinades s'hi ha documentat algun tipus d'alteració natural (NR= 384; 98,71%). Un percentatge del 54,65% de les restes presenten capes de concreció sobre la superfície òssia i el 44,52% presenta la superfície també alterada a causa d'un contacte perllongat amb les arrels vegetals.

Pel que fa a les modificacions de caràcter antròpic, se n'han documentat sobre un 5,59% del total de restes. Destaca la presència de traces a les parts proximals de les extremitats i als elements del tronc i de la cintura, probablement vinculades a processos de desarticulació i descarni de l'animal mort. En aquesta línia s'han documentat també 8 restes amb traces de polit (diàfisi ulna, diàfisi tibia, metàpodes i corpus de costelles). Un total de 8 restes presenten també termoalteracions, de les quals 7 són restes de *Bos taurus* i corresponen a fraccions del tronc (costelles, vèrtebres toràciques), de l'extremitat anterior proximal (húmer, radi) i d'una extremitat posterior proximal (tibia).

3. Les restes de súids

S'han determinat un total de 308 restes de súids repartides entre les diferents talles (taula 3), de les quals 199 corresponen a *Sus domesticus*, 18 a *Sus scrofa* i 91 no s'han pogut determinar específicament (*Sus sp.*). La talla amb un nombre de restes de súids més elevat és la XXIV (NR=36), talla on es concentra també un major nombre de restes de porc domèstic. En base a les freqüències de

representació esquelètica s'ha evidenciat la presència d'un total de 8 individus (4 adults i 4 juvenils), dels quals, més de la meitat corresponen a porc domèstic (3 adults i 3 juvenils), 1 individu adult a porc salvatge i la resta a *Sus sp.* (NMI=1JU). La talla on s'han observat més individus és la XXI, amb 3.

En el cas del porc domèstic totes les parts esquelètiques estan ben representades, al contrari del cas del porc salvatge, en el qual no es troben representades ni les parts del tronc, cintura o falanges. La part esquelètica més ben representada és el cap, seguit per l'extremitat anterior (taula 5). En relació amb la quantificació dels elements del crani, cal esmentar que el nombre de restes és relativament superior a causa de l'elevada presència de restes dentàries aïllades. El sexe dels animals representats només s'ha pogut determinar a partir de les canines, tant del maxil·lar com de la mandíbula, que feren evident la presència de 4 femelles i 4 mascles (3 *Sus domesticus*+1 *Sus scropha*). Pel que fa a l'anàlisi qualitativa del material, només s'han observat traces sobre un total de 3 restes (un xoc contundent sobre una tibia i sobre una pelvis de *Sus domesticus*, i sobre un húmer de *Sus scropha*).

4. Les restes de gossos

Les 9 restes classificades de *Canis familiaris* corresponen a dos exemplars d'edat adulta i s'han recuperat de manera majoritària a la talla XVI (NR=6). Les altres 3 provenen de les talles XX, XXII i XV. Es tracta majoritàriament de restes de maxil·lar i crani (NR=7), una de la mandíbula i un fragment de diàfisi d'húmer. Dos del maxil·lar estan totalment termoalterats de manera intensa. No hi ha evidències que permetin constatar si aquesta espècie es destinava o no al consum durant aquestes ocupacions.

5. Les espècies salvatges

Tal com s'ha esmentat anteriorment, un total de 35 restes corresponen a animals salvatges. Si bé el seu percentatge global de representació és relativament baix, cal esmentar que la diversitat d'espècies obtingudes a partir de l'activitat de cacera és significativa, amb predomini dels mamífers de talla mitjana com el cérvol, el porc senglar i la cabra salvatge. S'hi documenta la presència d'un únic exemplar de cérvol d'edat adulta, amb una representació esquelètica diversificada (radi, fèmur, metatars i falange). El cabriol està representat només a partir d'un fragment de maxil·lar corresponent a un animal d'edat juvenil. Entre els petits carnívors l'espècie més represen-

Talles arqueològiques	<i>Bos</i> sp.	<i>Bos taurus</i>	<i>Sus</i> sp.	<i>Sus scrofa</i>	<i>Sus domesticus</i>	<i>Capra</i> sp.	<i>Capra hircus</i>	<i>Capra pyrenaica</i>	<i>Ovis aries</i>	<i>Ovicapri</i>	MGND	MMND	MPND	Total
	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR
XV	11	11	1	2	15	2	1	1	-	65	27	40	1	177
XVI	2	16	2	1	7	-	18	-	2	38	26	36	3	151
XVII	4	12	6	1	11	3	1	1	2	7	14	38	4	104
XVIII	13	28	4	1	15	2	1	1	4	17	27	35	3	151
XIX	7	46	8	-	26	1	2	-	5	21	41	55	5	217
XX	1	32	7	2	22	-	5	-	4	23	44	43	1	184
XXI	2	30	9	1	23	2	4	1	7	46	31	41	4	201
XXII	7	36	12	4	15	1	4	-	6	46	29	59	3	222
XXIII	5	40	17	1	12	1	4	-	1	33	30	47	1	192
XXIV	1	29	7	2	27	-	3	-	2	49	24	40	3	187
XXV	2	30	13	2	10	-	218	-	1	51	12	36	1	376
XXVI	-	12	3	1	14	-	3	-	1	12	9	4	1	60
XXVII	-	6	2	-	2	-	-	-	2	2	2	5	-	21
XXVIII	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
XXVII-XXXI	9	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	10
Total	64	329	91	18	199	12	265	4	37	410	318	479	30	2.256

Taula 3

Nombre de restes de les principals espècies i categories de classificació recuperades en cadascuna de les talles establertes durant el procés d'excavació.

tada es la guilla, amb les restes concentrades de forma majoritària a la talla XXIII (NR=4), amb un únic exemplar d'edat adulta (mandíbula, escàpula, fèmur i metàpode). De teixò s'ha recuperat un fragment de corpus de mandíbula (talla XV) i de conill dues falanges associades a l'enterrament n. 17 (talla XXV). Tenint en compte els resultats exposats en els apartats anteriors corresponents a la cabra i als súids, s'hi observa com, llevat de l'exemplar subadult de porc senglar, les restes de mamífers salvatges recuperades corresponen totes a animals que ja han acabat el creixement.

6. Altres categories de restes

Com ja s'ha esmentat anteriorment, un elevat nombre de restes no s'ha pogut classificar a nivell específic ni anatòmic a causa de la condició de preservació que presenta el material recuperat a la caserna de Sant Pau. Aquestes restes s'han classificat a les categories de mamífers de talla gran (NR=318), mamífers de talla mitjana (NR=479) i mamífers de talla petita (NR=30). La variabilitat esquelètica documentada per cada una d'aquestes categories és similar (taula 5), amb domini dels fragments de diàfi-

Talles arqueològiques	nombre exemplars segons edat
XV	4NEO+1JU+1AD
XVI	1INF+1JU
XVII	1JU+1SUB
XVIII	1AD
XIX	1JU+1AD
XX	1INF+1JU+1AD
XXI	1NEO+1INF+1JU+1SUB+1AD
XXII	1NEO+1INF+1JU+1AD
XXIII	1INF+1JU+1AD
XXIV	1NEO+2INF+1JU+1AD
XXV	2NEO+2INF+1JU+1AD
XXVI	1JU
XXVII	1AD

Taula 4

Nombre d'exemplars representats d'Ovis/Capra en cadascuna de les talles establertes durant el procés d'excavació. (NEO = nونات; INF = infantil; JUV = juvenil; SUB = subadult; AD = adult).

si i d'ossos plans de reduïdes dimensions, tronc (costelles) i cap. Són ben poques les restes sobre les quals s'han identificat alteracions d'origen antròpic. Entre les classificades a la categoria MGND, 3 restes presenten termoalteracions i un fragment i un corpus de costella traces de desarticulació. Entre les restes classificades corresponents a mamífers de talla mitjana n'hi ha 19 amb termoalteracions, la majoria intenses, amb un total de 9 restes

Part esquelètica representada	<i>Bos</i> sp. NR	<i>Bos taurus</i> NR	<i>Ovis aries</i> NR	<i>Sus</i> sp. NR	<i>Sus scrofa</i> NR	<i>Sus domesticus</i> NR	<i>Capra</i> NR	<i>Ovicapri</i> NR	<i>MGND</i> NR	<i>MMND</i> NR	<i>MPND</i> NR	Total NR
C	35	117	20	41	8	96	44	54	30	23	1	469
TR	7	74	0	8	0	4	0	59	69	71	11	303
EA	4	53	4	14	6	38	12	96	3	29	4	263
CIN	1	10	0	4	0	15	0	17	8	21	0	76
EP	3	38	4	20	4	14	13	155	3	32	0	286
EDND	8	44	10	3	0	8	2	10	9	8	10	112
Total	58	336	38	90	18	175	71	391	122	184	26	1509

Taula 5

Nombre d'elements de cada part esquelètica recuperats per cada espècie d'animals i categoria general de classificació. (C=cap; TR=tronc; EA=extremitat anterior; CIN=cintura; EP=extremitat posterior; EDND=extremitat no determinada).

calcinades i una amb traces de bullit. S'han identificat també en aquesta categoria un corpus de costella amb traces de desarticulació i un segon amb traces de polit. Finalment, dues restes de mamífers de talla petita presenten també termoalteracions intenses, associables més a processos de manteniment de l'espai ocupat que no pas als culinaris.

7. Les restes de fauna associades a estructures

Tal com es pot observar a la taula 1, llevat de l'enterrament n. 17 (NR=212), són poques les restes que s'han recuperat associades a estructures. Amb l'objectiu d'incidir de manera detallada en els criteris que varen regir la deposició de les restes en aquests contextos particulars, s'ha dut a terme un estudi detallat de la composició específica, esquelètica i de les característiques qualitatives del material de manera individualitzada per a cada estructura. L'anàlisi integrada del conjunt de restes de fauna recuperades associades a enterraments evidencia un elevat grau de variabilitat pel que fa a les deposicions intencionades

d'animals o parts concretes dels animals. En els casos en què ha estat possible dur a terme una classificació específica i morfològica precisa, s'hi evidencia una certa tendència a prioritzar la deposició de cabres infantils senceres (enterrament n. 17) o bé parts molt concretes de l'esquelet d'aquesta espècie, com el crani i les mandíbules (enterraments n. 18, 19, no determinat). Altres parts esquelètiques amb una certa recurrència són les canines de súids (enterraments n. 12 i 14) i les costelles de *Bos taurus* (enterrament n. 24, no determinat). Cal destacar també en relació amb aquesta última espècie la deposició d'un instrument fabricat amb os (punxó) efectuada a l'enterrament n. 13. Per a la resta de casos la diversitat documentada és significativament elevada, i no es posa de manifest cap dinàmica ni criteri específics de deposició.

La resta d'estructures excavades amb presència de restes de fauna corresponen a una estructura de combustió (talla XVII) en la qual s'ha recuperat un fragment de mandíbula d'ovicaprí; la sitja 2 on s'ha recuperat una epífisi distal d'húmer de porc i dues diàfisis d'os llarg de mamífer de talla gran; la sitja 9, amb tres restes de porc corresponents a un exemplar juvenil (vèrtebra, ulna i primera falange) i la sitja 1, amb un total de 16 restes de fauna. L'espècie més representada en aquesta última és *Bos taurus*, amb un total de 9 restes que representen totes les parts de l'esquelet (cap, tronc i extremitats) d'un exemplar d'edat adulta; un fragment de banya de cabra i

fragments de diàfisis i d'ossos plans no determinats ni a nivell anatòmic ni específic. No s'hi observa, doncs, cap pauta específica ni pel que fa a la variabilitat específica i esquelètica, si bé cal ressaltar el predomini de restes de porc a la sitja 9 i de bou a la sitja 1, fet que podria estar evidenciant que es tracta de deposicions efectuades de cop o durant un curt interval de temps.

8. Les estratègies de gestió dels recursos animals a la caserna de Sant Pau

L'anàlisi integrada de tot el conjunt d'informació exposada fins al moment evidencia com les comunitats assentades a la caserna de Sant Pau durant l'interval temporal tractat en aquesta publicació obtenien animals i productes animals a partir bàsicament de l'activitat ramadera, i eren les ovelles i cabres els animals que es destinaven més freqüentment al consum. Tot i la seva representació relativament elevada, cal tenir en compte el fet que més de la meitat dels exemplars de cabra recuperats corresponen a exemplars de molt curta edat (nounats, infantils) i que, en alguns casos, han estat dipositats sencers i en connexió anatòmica, fet que exclou la possibilitat d'analitzar-los com a deixalles de consum. És altament significativa en aquesta línia la correspondència que s'observa entre aquest tractament i el paper atorgat a les cabres en el marc de les pràctiques funeràries. En contraposició, per a les ovelles s'hi observa el clar predomini relatiu dels exemplars d'edat adulta. Bovins i súids s'explotarien, en canvi, de manera diversificada, amb representació de tots els intervals d'edat. Cal tenir en compte que la manca d'informació més precisa relativa a l'interval de formació dels diferents conjunts faunístics recuperats impedeix, de moment, incidir de manera més concreta sobre les modalitats de gestió animals aplicades. Tant el càlcul de la quantitat de biomassa potencialment subministrada/consumida com l'aproximació més detallada als aspectes que poden estar condicionant la variabilitat esquelètica per cada espècie i unitat espacial requereixen treballar amb unitats d'anàlisi d'acord amb la dinàmica

de deposició de les restes de fauna. L'intens grau d'alteració postdeposicional dels conjunts i la presència important de superfícies òssies completament concrecionades restringeixen igualment les possibilitats d'un examen minuciós de les pautes seguides durant el processat dels animals i dels seus productes. Tot i així, es pot afirmar que l'estratègia econòmica seguida per les comunitats que ocuparen aquest assentament, almenys pel que fa als recursos animals, no s'aparta gaire de les documentades en altres contextos temporals similars a l'àrea de nord-est peninsular. El pes important de l'activitat ramadera, amb una explotació complementària i alhora diversificada de les principals espècies domèstiques i la importància econòmica relativament menor de les pràctiques cinegètiques, són característiques recurrents una vegada els animals domèstics s'han integrat als cicles productius. A l'hora d'efectuar aquesta avaluació no podem pas oblidar, però, el pes que tingueren en la subsistència els recursos, en aquest cas, d'origen marí.